

Internet w życiu młodych ludzi – zarys wybranych zagrożeń

Julia Gursztyn, NASK

Internet to medium, którego dynamiczny rozwój i potencjał potrafią wykorzystać przede wszystkim młodzi ludzie. Jest nieodłącznym elementem ich życia społecznego, codziennych aktywności i rozrywki. Dziś trudno wyobrazić sobie nastolatka, który potrafiłby obejść się bez nowych technologii. O ile w 2007 r. w Polsce tylko nieco ponad połowa gospodarstw domowych z dziećmi poniżej 16 lat miała dostęp do sieci, o tyle w 2012 odsetek ten przekroczył już 90% (GUS, 2012). Zdecydowana większość gimnazjalistów (86,2%) korzysta z internetu codziennie, w tym 43,2% młodych ludzi jest bez przerwy online – głównie za sprawą urządzeń mobilnych (Lange, Osiecki, 2014). Do połączenia się z siecią nastolatki najczęściej wykorzystują smartfony (54,3%) oraz laptopy (52,5%).

Dzieci nie pytają, skąd się wziął internet, nie pamiętają także czasów pierwszych telefonów komórkowych czy komputerów stacjonarnych. Młodzi ludzie wychowali się już w otoczeniu nowych technologii, podczas gdy starsze pokolenie mogło obserwować ich rozwój, z czasem musiało się do nich przyzwyczaić, a często całkowicie zmienić swoje nawyki i dotychczasowy styl pracy. Dlatego dość trafne jest określanie najmłodszych użytkowników internetu „cyfrowymi tubylcami”, a dorosłych – „cyfrowymi imigrantami” (Prensky, 2001). Choć „imigranci” mogą świetnie posługiwać się multimedialnymi urządzeniami, wirtualny świat nie jest dla nich środowiskiem tak naturalnym, jak dla „tubylców”. Jak pokazały badania, dla młodych Polaków w wieku 15–19 lat internet jest najważniejszym medium. Dla młodych dorosłych w wieku 20–24 lata to telefon komórkowy okazał się bardzo ważnym narzędziem w życiu codziennym, podczas gdy osoby powyżej 25. roku życia postawiły na telewizję (Agora SA, Gazeta.pl, Orange Polska, 2012).

O młodych internautach zwykło się mówić, że urodzili się z myszką w ręku. Przestaje zatem dziwić fakt, że dla dzieci granica między światem realnym a wirtualnym przestała istnieć. Codzienne aktywności młodego pokolenia toczą się równolegle online i offline. Rozwijanie zainteresowań, rozmowy z rówieśnikami czy odrabianie lekcji to czynności, które uczniowie swobodnie realizują w sieci. Młodzi użytkownicy internetu czują się online naturalnie jak ryby w wodzie. Często bielej posługują się multimedialnymi urządzeniami niż dorośli. Wystarczy internet i komputer, smartfon czy tablet, by nastolatki mogły zaspokoić potrzeby w różnych obszarach swojego życia.

Najpopularniejszą czynnością młodych ludzi w internecie jest oglądanie klipów wideo i filmów – co najmniej raz w tygodniu robi to 84% gimnazjalistów (Makaruk, Wójcik, 2012). Niewiele mniej, bo 80% korzysta z komunikatorów. Inną, równie powszechną formą aktywności jest korzystanie z serwisów społecznościowych – przynajmniej raz w tygodniu zagląda do nich 79% gimnazjalistów, a konto na przynajmniej jednym z portali ma 90% nastolatków. Kolejne pozycje wśród form aktywności młodych

w sieci zajmują odpowiednio: odrabianie prac domowych i poszukiwanie informacji (76%) oraz ściąganie muzyki (66%).

Internet otwiera przed młodym pokoleniem wiele możliwości, ale jednocześnie niesie za sobą nowe wyzwania. Jego dynamiczny rozwój fascynuje i wciąga nastolatków. Dla młodych ludzi sieć nierzadko staje się pozornie prostym narzędziem do kształtowania swojego wizerunku, miejscem złudnie bezpiecznym, gwarantem anonimowości czy panaceum na ich problemy. Internet to kopalnia możliwości i okno na świat, w którym obok wartościowych treści i odpowiedzialnych internautów spotykamy drastyczne obrazy i agresywnych użytkowników. Na destrukcyjny wpływ internetowych treści szczególnie narażeni są młodzi ludzie. Aż 67,3% polskich gimnazjalistów zetknęło się w internecie z różnego rodzaju materiałami pornograficznymi (Makaruk, Wójcik, 2012), a niejednokrotnie młodzi ludzie napotkali w sieci szkodliwe treści, takie jak przekazy pełne nienawiści bądź agresywne ataki słowne (40%), treści na temat skrajnego odchudzania się (prawie 30%), doświadczenia z zażywania narkotyków (24%) oraz sposobów samookaleczenia się (ponad 20%) (Kirwil, 2011). Internet może nie tylko dać przestrzeń dla treści nieodpowiednich dla dzieci, lecz także stać się narzędziem cyberprzemocy, czyli rówieśniczej agresji. 21,5% nastolatków doświadczyło przemocy w sieci (Makaruk, Wójcik, 2012), która przybrała formę wyzywania, straszenia, poniżania, podszywania się pod kogoś lub robienia komuś zdjęć lub filmów i publikowania ich bez zgody ofiary.

Na uwagę zasługuje również fakt, że dla młodych ludzi konsekwencje niewłaściwego zarządzania swoją prywatnością online czy internetową reputacją często nie wydają się poważnym i realnym zagrożeniem. O tym może świadczyć fakt, że blisko co piąty nastolatek wszystkie treści jakie umieszcza na portalach społecznościowych profiluje jako dostępne dla każdego użytkownika sieci. Są to często fakty z życia osobistego lub prywatne zdjęcia. Młodzież może wykazywać pewną nonszalancję i bezrefleksyjność, kiedy zamieszcza w internecie informacje o sobie – nie zawsze myślą o tym, kto i jakie informacje może o nich wyszukać oraz że raz zamieszczona w sieci informacja pozostaje tam na zawsze. Zdjęcia, które były przeznaczone dla rówieśników, mogą z łatwością obejrzeć także nauczyciele lub rodzice. Nie zawsze myślą także o konsekwencjach swoich internetowych poczynań – to, co jest dla nich fajne dziś, za kilka lat może ich zawstydząć. Nie zdają sobie sprawy, że potencjalny przyszły pracodawca może zechce poznać swojego kandydata bliżej w internecie – dla młodych ludzi to zbyt abstrakcyjne wyobrażenie.

Rozmawiając o bezpieczeństwie młodych internautów nie sposób pominąć problemu sekstingu (ang. *sexting*). Jest to niebezpieczne zjawisko przesyłania treści o charakterze erotycznym, głównie swoich nagich lub półnagich zdjęć, za pomocą internetu i telefonu komórkowego, popularne szczególnie wśród młodzieży. W przypadku sekstingu mamy do czynienia z sytuacją, kiedy nastolatek nie tylko jest autorem treści o charakterze erotycznym, lecz także dobrowolnie przekazuje je swoim znajomym. Ponad połowa (58%) ankietowanej młodzieży przyznała, że ich kolegom zdarzyło się przysłać

znajomym rówieśnikom za pomocą telefonu lub internetu zdjęcia lub filmy przedstawiające ich nago lub prawie nago (Makaruk, Wójcik, 2014).

Jedną z form sekstingu i jednocześnie niezwykle niepokojącym zjawiskiem jest rozbieranie się młodzieży przed kamerką internetową. W kamerę wyposażona jest obecnie większość urządzeń: monitory komputerów, telefony komórkowe, tablety. Nic więc dziwnego, że aż 54% nastolatków korzysta z takiego sprzętu. W ostatnim czasie dużą popularność zyskują serwisy dla dorosłych oferujące możliwość obejrzenia lub uczestnictwa w transmisji wideo o charakterze seksualnym lub nawet pornograficznym. 16% badanej młodzieży przyznało, że zetknęło się z treściami seksualnymi lub pornograficznymi na wideoczacie, a 8% było świadkiem transmisji internetowej osoby niepełnoletniej, która prezentowała treści seksualne. Natomiast najbardziej niepokojący jest fakt, że 2% przyznało się do rozbierania się lub prezentowania zachowań seksualnych podczas wideorozmowy. Niestety młodzież nie zdaje sobie sprawy z konsekwencji tego typu zachowań. 43% z badanych nie wiedziało, że taka transmisja na wideoczacie może zostać nagrana, a następnie upowszechniona bez wiedzy uczestników (NASK, nk.pl, 2013).

Kolejnym wartym zaznaczenia rodzajem zachowań ryzykownych jest pewna otwartość nastolatków na bezpośrednie interakcje z osobami poznanymi w świecie wirtualnym. Świadczy o tym fakt, że co dziesiąty (10,6%) nastolatek przyznał się do spotkania poza internetem z osobą dorosłą, a prawie co trzecia (28,7%) z tych osób nie poinformowała o tym nikogo ze swojego otoczenia. W zdecydowanej większości (78,5%) badani deklarują świadomość, że takie spotkania mogą być niebezpieczne (Lange, Osiecki, 2014). Wiedza młodzieży dotycząca zagrożeń internetowych i ich konsekwencji jest też względnie dobra. Dziwi zatem skala niebezpiecznych zachowań podejmowanych w sieci.

Dynamiczny rozwój nowych technologii fascynuje i wciąga nastolatków, dlatego są oni także narażeni na utratę kontroli nad korzystaniem z internetu, co może prowadzić do izolacji, a także zaniedbywania nauki, zdrowia czy kontaktów z rówieśnikami. Odsetek nastolatków dysfunkcyjnie korzystających z sieci, czyli nadużywających internetu lub zagrożonych nadużywaniem, wynosi 13,3% (Makaruk, Wójcik, 2012).

Lista niebezpieczeństw jest długa i zmienia się wraz z rozwojem nowych technologii. Dorosłym może się wydawać, że nie sposób nadążyć za rozwojem sieci czy wirtualnymi nawykami i zainteresowaniami ich dzieci. Stąd potrzeba podnoszenia świadomości rodziców na ten temat, mówienia o nowych, niepokojących zjawiskach oraz o tym, jak najskuteczniej postępować w przypadku wirtualnych zagrożeń. Przekaz adresowany do dorosłych powinien być jednak wyważony – samo straszenie nie jest najlepszą metodą. Nie wolno zapominać, że sieć to medium, które odgrywa ogromną rolę w życiu dzieci i może być przez nie z pożytkiem wykorzystywane. Dlatego warto skierować uwagę dorosłych na ogromne możliwości, jakie internet oferuje młodym ludziom.

Ważne, by rodzice zrozumieli, że nie muszą być ekspertami w dziedzinie nowinek technologicznych i wirtualnych trendów, aby móc rozmawiać z najmłodszymi o ich aktywnościach online. Dorośli powinni towarzyszyć dzieciom w ich pierwszych internetowych krokach i uczyć je, że obecność oraz aktywne uczestnictwo w sieciowym życiu społecznym powinno być oparte na podstawowych, ponadczasowych wartościach, czyli m.in. na szacunku względem siebie oraz drugiego człowieka. Rodzice nie powinni zapominać także o tym, że internet to narzędzie, bez którego dziecko się dziś nie obejdzie, jednak nie może ono zastąpić relacji z rodziną, z rówieśnikami czy ruchu na świeżym powietrzu.

Porady dla rodziców i opiekunów dotyczące bezpiecznego korzystania z internetu przez dzieci

Pamiętaj o odpowiednim zabezpieczeniu urządzeń z dostępem do internetu. Zainstaluj antywirus oraz program filtrujący dostosowany do wieku dziecka. Pamiętaj o aktualizacjach. Uczul swoje dziecko, aby nie klikało w nieznane linki i nie pobierało podejrzanych załączników.

Towarzysz dziecku w poznawaniu internetu. Interesuj się i pytaj – staraj się poznać internetowy świat Twojego dziecka: jego znajomych, ulubione strony.

Bądź świadom, jak długo Twoje dziecko dziennie korzysta z sieci – dbaj o zdrowy balans pomiędzy jego aktywnościami online a ruchem i zabawą.

Zastanów się, jak możesz pomóc dziecku twórczo wykorzystać potencjał sieci do rozwijania jego zainteresowań, nauki, zabawy.

Naucz swoje dziecko zasady: pomyśl, zanim wrzucisz. Rozmawiaj z nim o konsekwencjach nierozważnych zachowań w sieci. Upewnij się, czy jest ostrożne w zawieraniu internetowych znajomości, czy szanuje siebie, a także nie obraża innych użytkowników internetu. Uświadom swojemu dziecku, że to, co zamieszcza w sieci, zostaje tam na zawsze.

Naucz swoje dziecko krytycznej postawy wobec treści, jakie znajduje w sieci. Nie wszystkie informacje dostępne w internecie są prawdziwe.

Upewnij się, czy Twoje dziecko potrafi strzec swojej prywatności online. Pomóż mu skonfigurować ustawienia prywatności, a także uczul, aby nikomu nie udostępniało swoich haseł.

Uczul dziecko, by w sytuacji zagrożenia online poprosiło Ciebie lub inną zaufaną osobę dorosłą o pomoc. Może też zadzwonić pod bezpłatny numer 116 111 (telefon zaufania dla dzieci i młodzieży).

Pamiętaj, że regulacje prawne obowiązują również w internecie. W przypadku, kiedy natrafisz w sieci na nielegalne lub szkodliwe treści, możesz je anonimowo zgłosić do działającego w NASK zespołu Dyżurnet.pl.

W przypadku poważnych problemów z bezpieczeństwem w internecie możesz skontaktować się z ekspertami z Polskiego Centrum Programu Safer Internet¹: www.saferinternet.pl. Pod tym adresem znajdziesz także ofertę edukacyjną Centrum poświęconą bezpieczeństwu dzieci i młodzieży online.

Bibliografia

Agora SA, Gazeta.pl, Orange Polska, (2012), [World Internet Project Poland](#) (online, dostęp dn. 6.07.2015).

GUS, (2012), *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007–2011*, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.

Kirwil L., (2011), *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids online przeprowadzonych wśród dzieci 9–16 lat i ich rodziców*, Warszawa: Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej.

Lange R., Osiecki J. (oprac.), (2014), [Ogólnopolskie badanie „Nastolatki wobec Internetu” realizowane na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka i NASK przez Pedagogium WSNS w okresie maj–czerwiec 2011 r.](#), Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka, NASK (online, dostęp dn. 6.07.2015).

Makaruk K, Wójcik Sz., (2012), [Badanie nadużywania Internetu przez młodzież w Polsce](#), Warszawa: EU NET ADB, Fundacja Dzieci Niczyje (online, dostęp dn. 6.07.2015).

¹ **Polskie Centrum Programu Safer Internet** zostało powołane w 2005 r. w ramach programu Komisji Europejskiej Safer Internet, a obecnie funkcjonuje w ramach programu Connecting Europe Facility. Tworzą je **Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa** oraz **Fundacja Dzieci Niczyje**. Centrum podejmuje szereg kompleksowych działań edukacyjnych na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży korzystających z internetu i nowych technologii. W ramach Centrum działają również zespoły: **Dyżurnet.pl** (przy NASK) – polski punkt ds. zwalczania nielegalnych treści w internecie, **telefon 800 100 100** – bezpłatny punkt pomocy dla rodziców i profesjonalistów w przypadkach zagrożeń w internecie oraz **116 111** – telefon zaufania dla dzieci i młodzieży (obydwa przy FDN). Więcej informacji o programie w Polsce: www.saferinternet.pl.

Makaruk K, Wójcik Sz., (2014), [Seksting wśród polskiej młodzieży. Wyniki badania ilościowego](#), Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje (online, dostęp dn. 6.07.2015).

NASK, nk.pl, (2013), [Raport z badań młodzieży dotyczący uczestnictwa w wideoczatach](#) (online, dostęp dn. 6.07.2015).

Prensky M., (2001), *Digital Natives, Digital Immigrants*, „On the Horizon”, nr 9(5), s. 1–6.

